

LA REVISTA

SUMARI

Nacionalisme essencial, *per Joaquim Folguera*.—Pedagogia, humanisme, *per Alexandre Galt*.—Els Editors i la Llibertat de l'Art, (continuació), *per R. Rucabado*.—Moralitats i Pretextos, *per J. M. López-Picó*.—Lírics Alemanys: L'aprenenta, de Ernst von Wolzogen, *trad. de Josep Lleonart*.—Poesia Catalana: De l'amor a l'hivern, *per Trinitat Catasús*.—Caràcter del teatre aristofànic, *per Ll. Nicolau d'Olwer*.—Lletres: Gramàtica Elemental Catalana, de Antoni Rovira i Virgili, *per Pere Barnils*. A propòsit de l'«Eucologi», *per Antoni Griera, Prre*.—Teatre: La claretat, *per J. Farrán i Mayoral*.—Dietari Espiritual.

BARCELONA

MCMXVI

Núm. XI

ANY II

SUMARI DEL NUMERO 10

El Bisbe Torras i Bages, *per Lluís Carreras, Pvre.*—Els Editors i la Llibertat de l'Art, (continuació), *per R. Rucabado.*—D'esquena al temps, *per Joaquim Folguera.*—Rubén Darío, *per Josep Maria de Sagarra.*—Primitius Italians: Guido Guinicelli, Pier della Vigne, Cecco Angioleri, *trad. d'Alexandre Plana.*—Poesia Catalana: L'amor de les tres germanes, *per Miquel Ferrà.*—Moralitats i Pretextos, *per J. M. López-Picó.*—El Laboratori de Fonètica Experimental, *per P. Barnils.*—Al Marge d'un Curs d'Educació Femenina, *per Miquel Poal Aregall.*—Lletres: Influència moral del Glosari a Catalunya, *per Josep Maria Capdevila.* A propòsit d'un llibre: «Sonets» de Joan Arús, *per Carles Soldevila.*—Dietari Espiritual.

FÀBRICA DE LENTES I CRISTALLS

DE TOTA CLASSE

ANTONI HURTADO

CASA FUNDADA EN 1860

Especialitat en cristalls receptats per senyors oculistes

Escudillers Blancs, 1. - BARCELONA

Les Arts Gráficas

JOAN COMAS

Rambla, 81 i Lacy, del 1 al 30. - SABADELL

ADVERTIMENT ALS SUSCRIPTORS

La Administració de "LA REVISTA" agrairà dels suscriptors que rebin irregularment o deixin de rebre els números, la corresponent queixa escrita dirigida al seu domicili, Corts Catalanes, 453, 3.er, 1.^a

LA REVISTA

ANY II.	QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL	MARÇ 15
NUM. XI	ADMINISTRACIÓ: CORTS CATALANES, 453 - TERCER - 1. ^a	1916
	Suscripció trimestral, 1 pta. — Número solt, 20 cénts.	

NACIONALISME ESSENCIAL

De tot ço que s'ha dit en la darrera polèmica sobre l'ús del català en la vida pública, cap cosa ha sigut tan dura, però també tan justa, com l'acusació que els catalans no ens sentim encara prou nacionalistes. Posats de cara enllà, està bé que simulem una major força organitzant un entusiasme. Però recollits en la realitat del nostre problema intern, hem de dir sense por la veritat: l'enemic més fort és a casa mateix. Els moviments sentimentals han fet catalanistes, però no nacionalistes. Ens hem allunyat un xic de la nostra tradició serena per a demostrar que sabem els ressorts de l'efusió, però l'ona entusiasta ens ha enganyat a nosaltres mateixos i ara voldríem comptar amb la força passatgera que organitzàrem en un moment feliç. L'obra del nostre nacionalisme ha sigut més enrolar que no pas convèncer. I quan el mateix sentimentalisme que tenia cura de l'enrolament, per qualsevol llei de psicologia, ha canviat d'esperit, torna la realitat dura i acusa els marges reals de la convicció nacionalista.

Un fet ens dirà això amb la seva lliçó pràctica. L'únic problema que planteja avui el nostre nacionalisme és el de la cultura. La lluita per l'idioma n'ha esdevingut fins una qüestió filial. L'Estat, vençut per l'unitat aconseguida a Catalunya en l'ordre econòmic, desplaça el problema i el situa en un camp distint. La Diputació de Barcelona ha fet una obra admirable de catalanitat reorganitzant les escoles que eren més directament a ella lligades. Ha creat centres de cultura nous, canalitzant aquella energia

catalana que's manifestava dispersa i barbotejant. L'Estat ha vist el perill menaçador d'aquesta poixança en el pervindre i ha decidit combatre-la estrenyent la malla densa de l'administració provincial. Però la seva acció fóra així mateix reduïda si no comptés amb uns elements, desertors de l'esperit de Catalunya, que s'avenen a servir de pretext de l'atac gubernamental. Aquests homes són posseïts del desfici del cà que no pot sofrir la velocitat dels altres. Tothom ha d'anar al pas, i el pas en aquest moment vol dir la monotonía escolar espanyola, la pau de l'escalafó, l'utilització perenne de les càtedres auxiliars. Ells han creat en llur situació una mena d'immunitat universitària, protegida per l'Estat, el qual no admet altra investigació pedagògica que la seva. A aquest el mou una sensació de vergonya, però és fidel, nogensmenys, a una tradició. La resistència dels altres obeeix, en canvi, a una convicció antinacionalista. L'argument d'ells és aquest: abans que veure l'enemic polític intervenir en el lliure govern de Catalunya, preferim ser on som. Cap cosa preval en llur criteri sinó l'orgull, i fan de Catalunya una cosa secundària. L'instint pot més que la raó: llevat moral de l'antinacionalisme.

Ni la crisi del teatre, ni la mesquinesa del mercat editorial, ni els contrasentits de la política tenen cap valor en la determinació de la nostra convicció nacionalista. Sense teatre i sense llibres i sense puresa política s'han reorganitzat nacions perquè aquells que les componien posseïen per sobre de tot la convicció. Serà molt jove el nostre nacio-

nalisme mentre classifiquem ço d'aquí adjectivant-ho de *català* com si no fos prou classificació el dir-ho en el propi idioma. Hem d'estar tan convençuts del que som que, pel sol fet de convertir en sentiment la convicció, perdem valor de catalanitat. Aquells que tinguin del nacionalisme el mateix concepte que tenen els gats de l'amor, no són sinó una massa variable sobre la qual la veritable energia nacional deu especular, en

profit de l'objecte primordial, que és la llibertat política. I si algú dubte fes vacil·lar encara aquest nostre criteri del nacionalisme, l'espectacle de la guerra present li faria cobrar aplom amb l'exemple d'aquells homes que, sacrificant vides i escrúpols, defensen els errors de la propia nació i, amb ells, la seva existencia.

JOAQUIM FOLGUERA.

PEDAGOGÍA, HUMANISME

No és possible acceptar la pedagogía reduïda a estudis determinats o a activitats precises. No's pot admetre la pedagogía limitada a la classe dels mestres i als que avui s'anomenen pedagocs o pardolecs. Se li ha donat tanta extensió a la pedagogía, se li concedeix tanta importància avui en el regiment de la vida moderna, que s'ha convertit en cosa molt diferent de la que indica l'etimología. I jo crec que'l canvi es pot donar per acceptat. L'estudi de l'infant, posem per cas, té una importància extraordinària; però no és la pedagogía, com tampoc ho és la preparació sistemàtica del món exterior perquè sigui assimilat pels infants en el seu créixer. Cap disciplina d'aquestes dedicada als infants ni totes elles plegades són la pedagogía. Hi ha sempre per sobre d'elles un fet superior al qual se subordinen. Hi ha el fet humà, producte de totes les activitats en jòc, i aquest precedeix ço que se'n diu pedagogía com precedeix i determina tota organització social.

Si anem reduint els problemes que planteja la pedagogía en ús, trobem en darrer resultat que'l problema cabdal és *l'home*; no és l'infant que ha d'ésser home, sinó l'home que ha d'ésser més home. L'infant és, al capdavant, un estat accidental de l'home.

Els grans problemes del món no són de l'infant, sinó de l'home, i és a remolc de aquests problemes que marxen totes les coses humanes, àdhuc aquesta que creu tenir un món separat amb un poder propi vingut de no sé on: l'educació dels infants. La solució dels grans afers que agiten la consciència humana és ço que informa totes les disciplines i activitats i ço que dóna la orientació definitiva al corrent de l'humanitat cap a un viure més alt i més perfecte. Es doncs debades que's cerqui la solució dels problemes educatius en més baixes esferes. El problema pedagògic és central; no pot circumscriure's a una determinada re-

gió de la vida, prescindint d'innumerables factors que pesen molt i anul·len els objectius mal orientats. Cal cercar la solució en el moll mateix de la vida humana, puig no és un problema de nois, sinó d'homes, i de nois per tant. Des d'aquest lloc comprèn totes les necessitats i les proveeix adequadament amb admirable economia, especialment la que pertoca a l'educació dels infants.

Es debades que s'intenti la feina a la menuda d'educar els nens per a fer els pobles. Tot va bé, tot ajuda, però la pedagogía ha d'ésser en gran; ha de colpir l'essència de la multitud; ha d'ésser capaç dels pobles; ha de dir el mot sintètic de la nació, i aleshores sí que es produeix amb fecunditat. Aleshores tot viu, tot troba el terreny propici, tot camina amb inestroncable prosperitat i, més que tot, les escoles d'infants, que han trobat de debò el seu ambient, perquè poden viure en l'idea mare, l'idea concreta que determina el moure's ordenat de tota cosa. Puix l'ambient no és fet solament de material adequat.

No hem de desviar la qüestió. Els problemes d'higiene, de filantropía, de pràctiques escolars, de psicologia experimental no són la pedagogía.

No s'ha d'anul·lar res, no s'ha de malmetre res; cal situar només, cal posar ordre.

La pedagogía viu a fòra entre'ls homes que lluiten i treballen i, del conjunt de tota activitat humana, està esperant el mot definitiu que tardarà a arribar. Mentrestant, als qui cuiden infants—tot acceptant de seguida les pràctiques que la ciencia moderna aconsella—els serà bo el no tancar-se en camps reduïts i l'estar amatents a rebre la onada lliure i intel·ligent de la vida que al capdavant és—tan misteriosament com se vulgui—la única que fa homes i fa pobles.

ALEXANDRE GALÍ.

ELS EDITORS I LA LLIBERTAT DE L'ART

Aquest problema, és ben cert que minvaria molt de proporcions si no existís la motivació industrial en les coses de l'Art. Perquè la major part de la producció editorial que avui circula, d'obres contemporànies i originals, és una producció forçada. No és l'Art qu'espontaniament neix: és l'Art fet germinar per l'editor amb el sement del negoci. Autors que participen de l'intenció d'editor i exploten el tema, i viuen i guanyen diners de la sugestió de les obres i es fan un nom... Editors qui comanden les obres als autors, i els imposen el tema i el nivell i, sovint, la imperfecció... Però tot això és negoci i negoci confús amb tots els mercadeigs i totes les usures i totes les vendes i tots els escanyaments... Negoci estrany a l'Art, barateria d'obres d'Art i barateria d'artistes. No ja sols la dignitat de l'Art sinó la dignitat mateixa del Comerç abominen de l'aviliment i la gitaneria de tanta quantitat del negoci editorial, d'aquest negoci que sots la bandera fraudulenta de l'Art intangible ha sabut garantir-se la impunitat.

Si no existís la producció forçada, si no existís l'ambició de diners i l'ambició d'èxit —ambicions agenes a l'Art,—i no hi haguessin artistes que's venen la llibertat als editors, i editors que compren la llibertat als artistes—la edició de l'obra d'art nova no seria cap problema de moral pública gaire més difícil que la edició de l'obra d'art venerable. Si triomfés la dignitat en les edicions, el conflicte transcendent de la Moral i l'Art es simplificaria força.

Es curiós fer un museu de productes fabricats per la indústria dels estimulants mentals, la gran indústria editorial de intenció agena als interessos de l'Art i, sobretot, per la gran indústria editorial de l'Afrodissíac.

Interessa, primer que tot, en una conferència de periodistes, citar el tipu *periòdic galant*. Dient periòdic galant tots vosaltres entenèu que parlo dels qui es caracteritzen per estar dedicats a glosar i afalagar les satisfaccions sexuals sigui com sigui, tota vegada que les obres artístiques que l'integren: caricatures, reproduccions, contes, acudits, coincideixen en aquella intenció.

La seva definició conté la seva condemna. Des de'l moment en que totes les obres d'art de tots els números de la revista

coincideixen en un sol tema, la intenció de l'aplec és agena a l'Art, l'objecte és merament industrial i subjecte per lo tant a la fiscalització general de les indústries.

Però com que l'estímul públic i exprés de les satisfaccions sexuals és un atentat a l'ordre i a la salut pública, és injusta la llibertat de que gaudeix la indústria que s'hi dedica.

Una per una, totes les obres artístiques que figuren a l'aplec: dibuixos, caricatures, contes, reproduccions, tenen, sí, filiació i precedent en una o altra casilla de la història de l'Art. La equivocació de certs moralistes és l'acontentar-se perseguint un que altre dibuix o text excessiu, perquè llavors, és fàcil la defensa retreient autoritats. Es en *el conjunt*, en *el total*, allà on resideix la malícia inexcusable.

Encara argüeixen de negoci industrial i de negoci il·lícit, als papers aquests, altres probes, entre elles el reclam, la indignitat material i baratura. Ja hem dit que la dignitat material es triava ella mateixa el públic. Si altra cosa no, el reclam fotografia l'intenció de l'editor. El reclam, en aquest cas, no es fa pas lloant i ponderant l'autoritat i la perfecció i la utilitat educativa o documental d'un periòdic instrument artístic, sinó—i no s'ha de fer sinó reportar les seves mateixes paraules—: «lo sugestiu, lo picant, lo intencionat, lo voluptuós (sic), lo picaresc.. i lo barat.»

La literatura i gràfica galant és realment un capítol de l'història de l'Art. Però, el públic amb el qual *treballa* l'editor dels setmanaris que diem, la clientela que ell sab buscar amb el reclam i la baratura, són la gent que de l'història de l'Art no'n sab ni'n vol saber, ni a l'editor li convé que'n sàpiga els altres capítols.

Un altre tipu: el *periòdic sensacional*. I el nom també ho diu ja tot. El raonament és paral·lel. De les seves notícies, històries i imatges, el comú denominador són les solucions violentes dels conflictes de la vida.

Cal remarcar que un periòdic amb gravats i textos exclusivament militars ningú el pendrà mai per periòdic artístic, sinó per interessat en fins militars com és ara la documentació gràfica de l'exèrcit, o pot-ser la cultura bèl·lica de la gent. Igualment un periòdic amb il·lustració i lletra exclusivament religioses. Ni l'un ni l'altre són propiament artístics. La intenció dels editors respec-

tíus es agena a l'Art; ficsèu-s'hi bé. Però ni la cultura bèl·lica ni la cultura religiosa enclouen cap perill per a la cosa pública. La indústria editorial d'editar publicacions de temes marciais o de temes de devoció no pot, doncs, ésser sospitosa de nociva.

Però quan les obres aplegades són exclusivament d'encesa de sangs i crims i furt i coses tenebroses i fantasmes, és ben clar que la intenció és d'interessar als qui es senten atrets per l'esclatar de la violència o per les alucinacions persecutories.

Es comú en els empresaris i editors excusar-se en el gust del públic. Altrament de que la excusa és la confessió implícita d'industrialisme, és la mateixa raó d'un fabricant vulgar de teixits o de mobles—un fabricant, perquè el constructor és també artista i ha d'imposar ell el gust—altrament d'això cal fer adonar, primer, de l'infelicitat del tòpic, ben perquè no gusta el públic de res que no li hagin fet conèixer abans, i després, del sofisma de la excusa.

El gust del públic, el gust del públic, així, en singular... ¿Un ésser tan simple i primitiu és l'home que no se li reconegui sinó un gust? Es comprèn encara que'l fabricant de teixits parli del gust de la gent, en singular, perquè es tracta només d'un gust especial, el gust del vestir.

Però, intel·lectualment parlant, és sofisticat aludir en singular al «gust» de l'home. Per degradat i miserable que un subjecte sia, si és home, tindrà per natura, aletargat pot-ser, tímit, ignorat acas d'ell mateix, *un gust* per les coses elevades, colateral amb *aquell altre gust* triuphant per les abjectes.

Aquella gent de la qual exploten un gust molt arrelat per a la violència, ¿no té adins altres gustes possibles de satisfer? ¿No hi trobaríem curiositats vacilants, inquietuts recòndites, però susceptibles d'educació i profit?

Per fi, els explotadors del gust del públic són de l'ofici per voluntat pròpia. Si ells, com alguns cops confessen, reconeixen la viltat o la neciesa del gust públic, ¿en virtut de quin fatal pacte es creuen lligats i obligats a servir-lo?

Les consideracions aquestes són d'ordre general. Passem al tipu: *series de noveles galants*. Ficsèu-se que no dic editar noveles galants, sino editar series de noveles galants. La primera distinció d'aquestes series és l'eloqüent indicatiu de la homogeneïtat dels títols. Ja siguin d'autors vells, d'autors

nous, o anònims, els títols, justaposats, sugereixen l'idea de l'afalag constant dels epissodis sensuals. I aquest interès el corrobora el dibuix de cada coberta. A més els editors mateixos es fan de crítics. Ells són els qui fan remarcar el valor *sugestiu i passional*, conjugat amb la *baratura*. Les qui són d'autors vells, manquen de pròlec i notes. A les que són d'autors nous, la presentació les hi agrava encara la força suggestiva. Les anònimes, ja no cal calificar-les. Les traduccions d'autors estrangers acostumen a ésser anònimes i dolentes.— En molts catàlegs d'editors de series de noveles galants, s'hi contenen ademés altres llibres agens del tot a la literatura, però sempre relacionats amb el tema; per exemple, biografies galants, historia de la prostitució, fisiologia sexual o altres per l'estil. La explotació industrial del tema, és patent. La inhibició artística, també.

No oblidarem tampoc el tipu *series de tarjetes postals afalagadores de sensualitat*. Les tarjetes postals ilustrades, instrument poderós de cultura general, són fàcilment convertibles en materia industrial agena a l'interès artístic, quan els aplecs es formen amb intenció viciosa. Les coleccions les tría el qui les té a les mans. La responsabilitat principal és del comerciant qui les exhibeix en públic. Sovint, amb reproduccions d'obres mestres editorialment dignes, es formen exhibicions d'intenció agena a l'Art, aplegant per exemple sols imatges del tema: cossos nus. El lloc urbà on aquestes exhibicions es manifesten posa més encara en evidencia la intenció del venedor. Ja no cal dir, doncs, quanta és la responsabilitat de les altres edicions ja expressament publicades per a explotar el tema galant en ses acepcions diverses.

La indústria de l'Afrodissíac mental produeix una gran varietat de tipus en sentit descendent, fins a tocar lo clandestí. Altrament lo clandestí gairebé ja no ha d'amagar-se, i de fet no s'amaga apenes, des de que el proteccionisme de l'Art intangible ampara qualsevol cosa.

Ara parlaré sols d'un tipu de publicacions seriades i no periòdiques: albums, quaderns, etc., que's distingeixen al primer cop de vista per la gran insistència en fer remarcar que són artístics, com avençant-se a desfer un dubte... Moltes d'aquestes publicacions prevenen desseguida que no's poden vendre als infants ni tampoc es poden obrir... proibicions estupendes, que mai s'han vist a la porta d'allí on l'Art és més

Art: a cap Museu ni Escola, ni a cap revista professional artística del món. Elles retraten fidelment la intenció de l'editor. ¿Per què ho fa remarcar, que pot-ser porta malícia la seva mercança? ¿Quí l'hi demanava?

Però a dintre, allà on, dat el reclam, tindriem dret a trobar-hi la sobirana diversitat d'objectes, unicament hi ha un tema exclussivíssim: nuditats femenines; exclusivisme que, des del punt de vista dels interessos de l'Art, és d'explicació impossible. I aquest impossible és més gros quan aquell tema únic va en companyia d'anuncis de noveles passionals i llibres d'higiene.

Entre lo afrodissíac i lo sagnant el repertori és abundantíssim. Però volguent ara terminar mencionaré el tipu *series de noveles i contes d'aventures policíacs i fantàstics* que és una de les branques més lucratives de la gran producció editorial avui. Precisament la primera base econòmica d'aquella, és la explotació de l'anònim, portada fins a l'extrem de perdre's tot rastre de pudor editorial: cap nom d'autor figura en moltes series llarguíssimes de títuls de quaderns i follets, que's fan circular amb tots els ressorts de la propàganda; en altres series, hi han tals noms d'autor, que deixen lloc a tots els dubtes i sospites sobre l'autencitat.

Una cantitat enorme de sugestió en crú és llençada així cada dia al mercat, i ningú en respòn. D'autor no n'hi ha, i l'editor, per lo de la llibertat artística, se'n desentén bellament.

*
* *

I en el camp gràfic és l'editor, en el camp de l'escena és l'empresari i l'amo de cinemes i de cafès... Ara no n'hem de parlar de aquèstos. Però el sofisma a tot arrèu és igual. I entre tots formen una federació natural d'industries homogènies, les industries de l'Afrodissíac, la llibertat de les quals és una irritant injustícia.

Observèu, però, que d'aquesta llibertat industrial no en pateix solsament l'Art. Que ho diguin tots aquests anònims i pseudo-anònims tractats d'higiene sexual, aquests suspectes llibres de fisiologia, aquestes propèdèutiques conjugals amb fisionomia de libels, aquests llibres de ciencia amb fisionomia de noveles galants, aquestes monografies històriques dels vicis per a vendre pels carrers, aquests folículs estimulants, d'autoritat incògnita, aquestes hòrrides versions anònimes dels sociòlegs liberals servi-

des en crú sense pròleg ni notes, a 0'60 pessetes per les parades de llibres, aquests dubtosos extractes i adaptacions d'obres sota la nula autoritat d'unes inicials qualsevulga, aquests pamflets filosòfics que els editors anuncien entremig de noveles sexuals, aquestes biblioteques *roges* que els editors fan circular entremig de biblioteques *verdes*, i aquestes simulacions de noms d'autors i títuls de llibres, i aquestes falsificacions d'obres científiques, i aquestes usurpacions increïbles d'autoritat com aixó que veiem aquets dies: una gramàtica i ortografia revolucionaries i anònimes... ¿No és aquest deliri un triomf del *quolibet* editorial a totes les esferes de l'activitat humana?

*
* *

La conclusió principal d'aquest anàlisi és provar que una gran part de la producció editorial, literaria i gràfica d'avui, exerceix la industria dels estimulants sensuals, industria que gaudeix d'una llibertat injusta: que aquella industria no té dret a ésser amparada pel respecte de lo artístic, perque la seva finalitat i característiques són extranyes a l'Art. I que s'ha d'exigir a tothom que's dediqui a posar en circulació obres d'Art, la dignitat i l'autoritat que la naturalesa de l'Art reclama.

I ara ficsèu-vos bé, que aquestes conclusions no contenen pas la solució del problema central de la moral en l'Art perquè aquest propòsit no és el nostre en aquest moment. Aixó altre ha d'ésser estudiat en el terrè de la motivació interna dels artistes i de l'objectivisme de les obres. Ara es tracta sols de combatre un abús industrial que agrava i complica el problema, i multiplica els mals que d'aquell conflicte humà provenen.

*
* *

Diuen molts moralistes, a cada pas, que patim una crisi de costums. Deixèu-me dir que'l que patim és tan mateix una crisi de valors. El concepte de l'Art, les idees de dignitat i d'autoritat són valors en crisi, en la consciència pública. El càstic genèssic de la confusió de llengües, nosaltres el patim ara, amb una confusió general de les idees.

Havía començat jo fent retret a alguns

moralistes. Els qui tenen la veritat són sempre els més responsables. De ja literatura moralista que abunda més per aquí, encara que hagi d'emplear un terme que'm repugna, hem de dir que ha fracassat. Està encallada en el lèxic escatològic, tan indigna com el mal que vol gorir. És l'improperi desesperat del qui perd. Els que la cultiven van a remolc de les formes, sempre noves, del Mal, i s'esbraven maleïnt. La terminologia moral de nostra premsa és inservible. El mal li vé de que no té contingut positiu. ¿Es possible anomenar avui res més vagu, indecís i equívoc que això de «*les bones costums*»? Tota la feina acaba quan s'ha convençut a algú de «*obscè*» i «*pornogràfic*», termes que no tenen tampoc un significat precís. La idea de moral és avui boirosa i no té perfils. La prova és que usen amb èxit els mateixos editors de imatges galants i follets policíacs. És que de immoral ningú ho vol ser.

S'ha arribat doncs a alterar i tot la noció del bé i del mal, en el públic. El corolari més o menys descobert d'aquell principi de l'Art intangible, és que tot lo que l'Art cobreixi, moral és. El cas és que tothom s'ha format de la moral i de l'Art el concepte que més li acomoda. Com si no hi haguessin pel mig, en aquest gran problema social, realitats tan terminants, riguroses, inequívokes i absolutes com la Virginitat, la Paternitat, la Maternitat!

Aquesta conferència l'ha inspirada l'al·lusió que va ser feta al autor per part de qui és mestre i avençada de l'intervenció ètic-civil a nostra terra. Un subjecte alemany va fer retirar, als primers mesos de la guerra, un dibuix insultant contra'l Kaiser Guillem II, de l'exhibició pública. ¿Per què--deia aquell--no són valents els moralistes i no s'imposen per la força personal contra els ultratges de la ètica i la estètica?--Oblidava el mestre, en aquell punt, que, darrera del pa-

triotà tudesc que reclama en una oficina policíaca, hi ha un General Von Hindenburg i sis milions de soldats, prests a morir per la gloria del seu Kaiser. Darrera el moralista que vindica la ètica i la estètica a una oficina pública, hi han els milions de ciutadans amb idees confuses sobre lo que la ètica i la estètica signifiquin, i reclutats entre aquets ciutadans que té al darrera, són els funcionaris que té al davant.

He vingut per a develar un mal. Molts dels que ho llegiràn, poden certament, en llurs consciències aminorar aquest mal, si ells en són particips ara. Però no és pas fàcil que els grans interessos creats a l'ombra d'aquelles indústries es rendeixin sense lluita. Per a combatre la gran injustícia és necessari un aixecament general de consciències. I jo acabaré negant que del concepte empíric i difús de la moral, que ara domina, el carrer, en pugui sortir una força redemptriu. És precís tornar a les definicions públiques del bé i del mal, restaurar els abatuts valors de dignitat i autoritat, suscitar dins de les ments les idees de les realitats transcendents. El tort de molts moralistes és en no plantejar la qüestió de la metafísica.

La llibertat, indústria dels editors, especulació fraudulenta sobre el fet positiu de la llibertat natural de l'Art, és un fenomen de la desorientació general de la gent sobre els valors de la vida. Cal dir-ho. Si aquell equívoc triomfa sobre'l sentit comú, no és sols per la confusió de les idees d'Art, és per la complicitat de les idees generals sobre el plaer i el temps. Si la indústria pública de l'afrodissíac mental és oficialment respectada, és sobre tot perque hi consent de gust l'entrenament anacreditic de la consciència pública.

R. RUCABADO.

MORALITATS I PRETEXTOS

Són ben modestes tantmateix les aspiracions d'alguns artistes i escriptors.

Els s'acontenten, amb un xic d'impaciència infantil de vegades, de ser aquell que figura sempre allí on manca algú.

—Ja ho sabeu, diuen, jo sempre faig ú per ço que tingueu a bé manar-me.

* * *

Els vergonyosos de comprar un llibre, s'excusen davant el llibreter retraient l'amic de fóra que'ls ha fet la comanda.

* * *

Quan llegireu en el vostre diari que es-

coltà una conferència un públic selecte i devot, penseu que no hi havia auditori.

*
* *

Aquest pobre indecís que tots coneixem, passà la juvenesa esperant la serenitat dels anys per donar la seva obra. Ara, madur d'experiència, diu amb mitja veu misteriosa i mel'langiosa:

— Jo no puc ésser intel·lectual perquè passo de l'edat.

*
* *

Els literats han contribuït, certament, al prestigi dels tècnics. Han imposat la convicció que els tècnics eren invulnerables i insubstituïbles. La llegenda de la competència és avui de tal guisa article de fe per a les petites intel·ligències peresoses, que els tècnics mateixos n'han guanyat com una inamobilitat burocràtica.

I en el contentament llur, són desagraïts amb els literats i els artistes.

Malfiem-nos una mica dels tècnics. Malfiem-nos encara d'aquests agitadors del pensament a nom de l'especialització, que després d'utilitzar l'amistat dels artistes i dels escriptors i d'expressar-la com una taronja, menyspreuen l'art que'ls serví d'escambell i fingeixen d'ignorar-lo o realment l'ignoren.

La taronja és moltes vegades un excel·lent condiment. Sense la flama divina de l'art, sense la pura joia de les humanitats literàries, ¿quina valor de civilització integral representarien els tècnics i quina eficàcia guanyaríem de la competència dels tècnics?

*
* *

Estic temptat de reeditar, seguint un ordre cronològic invers, els meus llibres de poesia, a l'objecte d'experimentar el tòpic de la crítica que a cada nou volum meu afirma l'avenç de la meua personalitat segons llei de l'auguri que feu el primer dia a l'endevinar en mi una força prometedora.

Amb una reedició així ordenada, arribaré a la definitiva consagració amb el meu primer llibre, que la crítica afirmarà ser l'obra més ponderada de la meua plenitud.

*
* *

Els qui ens acusen de no interessar-nos per ells, només coneixen l'afecte negatiu de l'adhesió estúpida que tan exploten els polítics electorers.

*
* *

El desvagat i l'inútil voldrien que tots fóssim com ells per a venjar-se en nosaltres de la mancança llur.

*
* *

Ens cal reaccionar contra la domesticitat que ens llegaren les generacions anteriors a la nostra. I contra l'heroisme teatral amb què vestiren les coses per amagar-nos llur pobresa de sinceritat i d'esperit de sacrifici amb un concepte de la dignitat disminuït i obert a les més fàcils corrupcions. L'essencial defecte llur és d'haver perdut el dò de l'invenció i més encara la curiositat múltiple que renova la vida cada dia.

Aquestes qualitats les hem trobat nosaltres. Per a fer-nos-les perdonar, ens cal no transigir amb la facilitat.

*
* *

Jo puc pecar, però tinc la fortuna d'oblidar el meu pecat. Aquesta és ja una manera de penediment.

¿Quina excusa trobaràn davant Déu aquelles animetes que dels pecats tenen memòria per mi i tenen memòria pels altres?

J. M. LÓPEZ-PICÓ.

LÍRICS ALEMANYS

L'APRESENTA

(DE ERNST VON WOLZOGEN)

I quin ploure tot el dia!
Per la plaça, per la via
quin fangueig... Vinclant, vinclant,
l'aprenenta va assotant
l'aigamoll sota paraigua.

La mesquina
fuig del fang i es fica a l'aigua!

Fila, fila nina,
mou-te cama fina,
trota, trota breu calçat
les escales de ciutat
que demà vindrà un baró
o altre ric festejadô.

Eh, com vola?.. Si és travessa!
Ulls brillants; la mata espessa
del daurat cabell movent
sobre un coll flonjo i plaent.
Vincladiça, diligent;

la faç rosa
de nas foll, mes temerosa
i de besos ignocenta.

Fila, fila nina,
mou-te cama fina,
trota, trota breu calçat
les escales de ciutat.

Corre filla i fes bondat.

Vindrà un duc demà-passat.
Sí, és ben cert, vas carregada,
mes, no hi pensis; ves cuitada.
Si la mare s'enfadés..!

La mestressa et despatxés!..
Una llàgrima?.. Enrera.
¿D'on devalles?..

Beute-la, fòra ploralles!
Prodigis fa el cel. Espera!

Fila, fila nina,
mou-te cama fina,
trota, trota breu calçat
les escales de ciutat.

Déu te vulga compadir.

Fill del rei prest serà aquí.
Li heu dat feina ben pesada;
té la galta acalorada!

¿Què hi dus filla sobre'l pit
que així tusses, tan seguit?
Núvols corren; neu devalla.

Carnestoltes.

Violins... Sents? Que no'ls escoltes?
No et diu res el ball? Au, balla!

Fila, fila nina,
mou-te cama fina,
trota, trota breu calçat
les escales de ciutat.

Té una fi tota dissort.

Som al maig... I ve la mort.

JOSEP LLEONART, trad.

POESÍA CATALANA

DE L'AMOR A L'HIVERN

Cau la neu per l'espai silenciosa.
L'Hivern, meravellat, s'ho mira i calla.
Quan se fa nit, vora la llar reposa
i amb l'aigua feta gel, el rec encalla.
O, llenya del fogar! brasa olorosa
qui amb ta sentor, evoques la rondalla,
mentre la mar, al lluny, és tenebrosa
i en la caldor del llit, dorm la quitxalla.

L'Hivern sab com la esposa és providenta
per dur l'Amor a vetlles exquisides,
i en la gran joia de la llar calenta,
estén al foc ses mans agemolides.
Li són entorn Amor, amb la lluenta
sageta d'or que abranda tantes vides,
i les rondalles de perfum de menta
que la bavor del fret ha cor-ferides.

L'Home del Sac té l'aire d'un bon home,
Joan de l'Os somriu amb la mirada,
la Cendrosa i el Follet senten a aroma
de masía calenta i endreçada.
Mestre Llop, que la neu treu de la coma,
Dòna Guineu i la Maisó ensucrada.
O, la flaire suau que fa la poma
sota la cendra del caliu colgada!

Bufa el vent dintre el corn de la fumera,
tusta el portal una hora negra i mansa,
i's present en la nit la mà lleugera
del fret qui mou la neu i amb ella dança.
I en la golfa tecleja una gotera.
L'Amor s'ensonya un xic i en la gaubança
del casolà redós, sense quimera,
l'Hivern li vetlla el sòn ple de bonança.

Demà farà bon sol!—O, la mirada
qui als ulls d'Amor serà, quan torni al dia,
i vegi tanta neu damunt la prada
i dalt del firmament tanta alegria!
Tota cosa serà com renovada;
Ell a l'horta vindrà i en sa follia,
voldrà collí un grapat de neu glaçada
i tastar-la com una llepolia.

TRINITAT CATASÚS.

CARACTER DEL TEATRE ARISTOFANIC

En el Saló d'humoristes, amb motiu d'una vetllada d'art en la qual se representà el dia 9 de febrer el *Plutos* d'Aristòfanes, el Dr. Nicolau d'Olwer llegí les quartilles que oferim als nostres lectors, contents de donar aquesta nota d'alta cultura que redimeix l'Exposició dels humoristes de tots els apressaments i deslligaments que l'han feta perillar de devenir un fet divers sense importància.

Dos mil i trescents anys han passat ja des que Aristòfanes, (427-388), triomfava en el Teatre d'Atenes. El fet que avui, al cap de vint-i-tres segles, les seves obres es mantinguin a les taules, és el màxim elogi del poeta.

La *comedia* aristofànica era quelcom molt divers del que nosaltres anomenem comedia; s'acostava més, pel fons i per la forma, de la sàtira carnavalesca ara confinada a certa mena de farces o *revistes*.

I és que en temps d'Aristòfanes, la comedia àtica, jove i en plena evolució, encara està molt pròxima dels seus orígens i no pot oblidar-los.

Com en la vida humana, que el goig i la dolor s'acoblen sempre—i per això la dolor no ens aclapara ni el goig no ens afolla—així a l'Àtica la tragedia i la comedia donen juntes els seus primers passos, filles bessones de les festes dionisíiques.

Per un poble de vinaters, cap festa com aquella del ví novell, començant l'hivern, quan veu convertida en l'amable beguda enemiga de les penes, la fadiga de tot l'any; quan pot ubriagar-se amb el ví de les seves vinyes; quan pot, mercadajant-hi, convertir-lo en font de benança i de plaer. I si el ví no és tant sols un dó de la providència com tots els altres, sinó que és la mercè especialíssima d'un déu vingut de llunyes terres, que introduí el cultiu de la vinya, de Baccus Dionís, déu capvert i bonatxàs, amic de tota mena de gaubança, amorós de les nimfes i de les dones, company de Fales i dels sàtirs... allavors la disbauxa i l'ubriaguesa esdevenen un ritus, són part integrant d'un culte.

A cada poble un chor de pagesos, agraïts del raïm i del ví, al volt de l'ara entona a Dionís el ditirambe, cantant sos sofriments i ses victòries. Però això no és pas tota la festa. Hi ha també processons fàl·liques, amb donzelles que duen els objectes del culte en simbòliques paneres damunt la testa; amb esclaus i camperols que passen ben alt i ben ferm l'emblema dionisiac; amb la resta del poble que els segueix. Tots canten, gais de la festa i del ví; repeteixen estrofes dionisíiques, improvisen cants llicenciosos; s'encomana el deliri; augmenta el desenfren i els crits i les riallades. Marxen les carretes que van al mercat: surten plenes de ví; tornaràn vuides, alegres pel negoci els vinaters, rics un dia, efímera revenja dels mesos i mesos de vida camperola, pobra i dura. Marxen les carretes. L'alegria excusa el mot picant i fins l'insult que d'una a l'altra es creuen i amb

que flastomen els vianants, com en les nostres rues carnavalesques. Tornen els vinaters. El negoci del ví amb el ví es celebra. Beuen en comú a les tavernes, a les cases, pel carrer. L'ubriaguesa domina els bevedors. La colla—el *kômos*, aquesta és la paraula—sobreix per les vies, crida, canta, balla una desfrenada sarabanda. S'embruta la cara amb mares de ví. L'incògnit esperona l'atreviment de la mascarada; la multitud l'aplaudeix i l'encoratja. Es topen les colles; s'encaren i s'apostrofen; insulten els transeunts; es deturen davant les cases. No hi ha murmuració ni dita xafardera que el *kômos* ubriac no repeteixi. Posseït del déu, posseït del ví, tot li és lícit.

Aquestes festes dionisíiques, coven el Teatre d'Atenes. El misticisme orgiàc del ditirambe és l'origen remot de la tragedia; l'alegria rústega i ubriaga del *kômos*—amb son doble element: fàl·lic i jambic (satíric)—és la materia de la qual, en introduir-s'hi un poc d'ordre, en neixerà la comedia.

No és pas aquesta la avinentesa de reseguir tot el procés de la comedia àtica, però calia recordar-vos-en l'origen religiós,—religiós com l'origen del teatre medieval—perque us fessiu millor càrrec de l'esperit amb que el poble de Atenes assistia a les representacions, esperit ben distint del que a nosaltres ens hi porta. Ells no anaven al teatre per passatemp, hi anaven amb la devoció del que assisteix a un ofici diví, hi anaven per honorar a Dionís, jatsia que dels altres déus tot sovint s'en fes riota. El teatre era lloc sagrat com el temple, la festa començava amb el sacrifici ritual, i la més petita falta comesa dins el teatre era un delict de sacrilegi.

Al teatre grec hi assistien també els espectadors assedegats de literatura, com ara és difícil imaginar-nos. La massa general dels ciutadans, poc instruïda i pobre, per ço que els llibres no eren del seu patrimoni; la gent intel·lectual també, per ço que les representacions, una sola de cada obra, constituïen la novetat literaria de l'any. El poble d'Atenes frissava de coneixer quina ficció, quins versos, quina dansa, quina música li sotsmetria al seu beneplàcit el talent dels dramaturgs per la seva admiració ja consagrats, però també—irònic i maliciós—es delia de que el nom obscur d'algun jove inconegut triomfés d'aquells poetes de més gran prestigi.

La diferencia amb el teatre modern que més

us sorprendria si ara per un impossible, assistissiu a una representació grega, fóra—no en dubto pas—la *màscara* dels actors. Deixant apart l'origen religiós que la màscara pogués tenir—encara avui certs pobles celebren emascarats les seves cerimònies religioses—és evident que si la màscara és mantinguda en el teatre grec, respondria a una necessitat imperiosa que la feia insubstituïble. Sí, la màscara era necessària. La màscara servia de ressonador, augmentant la veu dels actors, que bé s'ho necessitava en l'espai, tan ample i descobert, del teatre grec. Caracterisava també i distingia els personatges, com sense màscara no hauria pogut fer-se, i això per dos motius: primer, per ço que existint més personatges que actors, cada ún d'aquests havia de jugar més d'un paper; segon, per ço que a Grècia, no havent-hi actrius, els personatges femenins eren representats per hòmens.

La màscara presenta molts d'inconvenients, és cert, però no tants com pot semblar-vos. La màscara és rígida, immòbil, no permet el joc de les faccions, que és allà on sobresurten els nostres grans actors. No obstant, era de tal mena—amb els ulls i la boca molt amples—que descobria el moviment dels llavis i el foc de la mirada; per altra banda, a cada escena podia canviar-se. Penseu també el públic a Atenes quant separat no estava dels actors, i orfe, ademés, dels medis indiscrets, d'ataçar-nos els objectes que ara anomenem per la seva entremaliadura *impertinents* o per la seva forma *binocles*.

Direu pot ser, que tant mateix eren excessives les convencions del teatre grec: màscares, hòmens jugant papers de dona... I bé, senyors, nosaltres ens en adonem de les pintures, de les perruques, de les barbes postices... i no se'ns acut el protestar-ne; nosaltres hem vist la Sarah Bernhardt, a més de seixanta anys, encarnar la jove protagonista de la *Dama de les Camelies*, també l'hem vista a l'*Aiglon* convertida en un jovincel, i això no ens ha tret res de l'emoció dramàtica.

No. Les particularitats més característiques del teatre grec—millor dit, de la Comèdia Antiga—no són pas de la banda escènica, sinó de la literària. No us diré, com ha dit algú, que en la Comèdia Antiga no hi ha *acció*, perquè sense acció no hi ha *representació*, és a dir, no hi ha teatre. El que no hi ha és la *complicació*, la *intriga*, part essencial del teatre modern. Recordeu que la comèdia ha nascut de les mascarades i follies del *kòmos* ubriac, i reconeixereu com sols després d'una llarga evolució podia arribar a la comèdia menandrina semblant ja de la nostra. Amb la Comèdia Antiga, amb Aristòfanes, ens trobem en el punt mig d'aquesta evolució. Les escenes deslligades i contradictòries, primera forma teatral que donà a les facecies del *kòmos* la intervenció d'un poeta, estan ja en el teatre d'Aristòfanes lligades per certa unitat de pensament, i supeditades a idea preconcebuda.

El teatre d'Aristòfanes és un teatre dogmàtic, un teatre de tesis, però no—generalment—de tesis transcendental i humana, sinó de tesis personal o atenesa: contra la guerra amb Esparta, contra el demagog Cleó, contra la mania judicial, contra els sofistes. Compenetrant-se amb aquesta idea central del drama, l'estructura interna de la comèdia aristofànica no permet la divisió en les tres parts—exposició, complicació, resolució—que en el teatre modern ens semblen indispensables; al contrari, no en comporta més que dues: *progressió* i *demonstració*. Primera part. Una idea, que el poeta professa o abomina—la pau, l'educació sofística—va fent el seu camí; alguns incidents l'entrebanquen, però mai no la comprometen greument; arriba a realitzar-se: Diceòpolis firma la pau amb els embaixadors d'Esparta; Strepsíades consegueix que el seu fill esdevingui un sofista. Comença la segona part. Aventatges de la pau: Diceòpolis s'enriqueix, tots els pobles de la Grècia concorren al mercat que és el territori neutre del seu domini, mentres sos companys van empobrint-se i sofrint les malventures de la guerra; Làmacos s'arma per al combat, Diceòpolis prepara un festí pantagruèlic; Làmacos revé ferit i plorós, Diceòpolis gai i rialler, del braç de dues cortisanes, es befa del generalíssim atenes. Es a dir, una llarga sèrie d'escenes, relacionades només que per l'idea central que les governa, demostrant totes elles les aventatges de l'estar en pau sobre l'estar en guerra. Excitació directa, doncs, als atenesos d'ésser transigents amb Esparta i de no voler la guerra per la guerra. Desaventatges de la educació sofística: Fídip ha sortit un deixeble aprofitat de Sòcrates; son pare, Strepsíades satisfet veu com té ja prou habilitat per a negar la paga als acreeadors. Goig sens alegria, però: son fill es burla d'ell, arriba a pegar-li, i de l'ensenyança que li ha fet rebre, en sab treure arguments demostrant que té dret i fins obligació d'escarnir, de befar i de pegar son pare. Excitació indirecta, doncs, als atenesos per a que evitin els perills de l'educació retòrica i sofística.

La Comèdia Antiga, com tot el teatre clàssic grec, té un sol acte, en el sentit que la representació no s'interromp ni un moment; l'acció, però, queda trencada pels corals, que tenen així, en certa manera, l'ofici d'entreactes. Ademés, les alternancies de la recitació—diàlegs en vers—i del cant—corals i aries—li darien alguna semblança amb la moderna opereta o *sarsuela*, de la qual la'n apartava, però, la falta d'orquestració: el cant no més el sostenia que la veu, aguda i trencadissa, de la flauta.

En els corals—amples estrofes inondades del sentiment de la natura, curtes cançonetes punyents i rialleres—millor que en el diàleg, és on la força poètica, la mordacitat satírica de Aristòfanes, se manifesten potents i ardides.

Altra de les característiques de la Comèdia Antiga és la seva innegable obscenitat. Ni una

sola comedia d'Aristòfanes hi ha sense frases d'aquelles que els traductors—pudorosos—deixen en grec o, atrevint-se molt, en llatí. I en algunes comedies—com *Lisístrata*—la obscenitat ja no està en els detalls sinó en tot l'argument. En termes generals pot dir-se que ni el *Satiricón* de Petroni, ni cap llibre clandestí, ni certa comedia, diguem-ne històrica, d'un dels patriarques del teatre català, contenen més crueses de llenguatge que algunes planes de Aristòfanes... No obstant, senyors, jo que no vull justificar Aristòfanes, vull en part excusar-lo. Aristòfanes no és un viciós, un degradat de costums, com el novel·lista romà; al contrari, ell és un home sà moralment, que no té altre defecte que el de dir les coses per llur nom: fent-ho, no feria les orelles gregues, però fereix les nostres. Nosaltres admitem—i no tot-hom—el desnú pictòric i l'esculptòric, però no pas encara el literari. Aquest contrasentit els grecs no el cometien. Ells creien que tot podia pintar-se, que tot podia esculpir-se, que tot podia dir-se... encara que no tot pogués practicar-se. I és que la moral—la moral pràctica, senyors, no pas l'especulativa, estem fent història—varia en el temps i varia en l'espai. Agafar una dama per la cintura, tot passejant, fóra per nosaltres una greu inconveniència; fer ho en la dansa, és de llei. Cap dona de sa casa sortiria pel carrer en trajo de bany, i no obstant els mateixos que la podrien veure la veuen a la platja. L'incest ens revolta; un matrimoni entre germans consanguinis ens sembla contra natura, cap llei moderna no l'autorisa; a Atenes, en canvi, no sols era permès, sinó molt freqüent. Vicis ara admesos tot i anomenant-los vicis, són blamats per Aristòfanes, qui en canvi n'accepta d'altres que ja ningú que els practiqui s'atreveix a confessar-los. La moral té molt de contingent, de variable, i no hi ha pas cap dubte que les obres d'Aristòfanes queien enterament dintre de la moral de la seva època. Així i tot—la correcció té uns límits molt més estrets que la moral—s'havia assegurat que les dones i les criatures no assistien a les representacions còmiques. No obstant la concurrència d'unes i d'altres és ja una cosa ben segura: el caràcter religiós de la festa tot ho excusava. També entre nosaltres molta gent escrupulosa concedeix al desnú en l'art religiós, més del que en l'art profà li negaria escandalisada.

Aristòfanes—l'home que no més podia florir que a Atenes—era intransigent amb els vicis polítics de la gran metròpoli. No s'acontenta de fuetejar, amb una audàcia que avui ens escruixeix, els governants d'Atenes, els demagogs i els estrategues totpoderosos—falsos servidors del poble, que en són amats no més per ço que li exciten els mals instints—sinó que arriba en sos atacs al poble mateix, covard o desvergonyat, que's deixa representar i conduir per hòmens d'aquella mena. Això ha fet

que a Aristòfanes se'l tingués per un aristòcrata malavingut amb el govern democràtic. Res de més fals. Aristòfanes, fins sense adonar-se'n, involuntariament, ben clar ho demostra amb les seves obres. Si ha existit qui desconeagués les «torres d'ivori», aquest fou Aristòfanes, el poeta que anava cada any a cercar l'aplauso del poble en els concursos dionisiacs, que parlava el seu mateix llenguatge, sense excloure-ne un sol mot per massa vernàcul, i que tractava de corregir, subratllant-los, els vicis i els esculls de la democràcia. Si Aristòfanes hagués estat un partidari de l'antic règim, hauria cercat, en les conspiracions, en la intervenció estrangera, com altres ho feien, la manera de restaurar-lo. Aristòfanes, un satíric, un còmic de primera força i instintiu, què podia satirisar, què podia fuetejar sinó el que tenia davant? Havia de parlar-li al poble, àvid del fet de cada dia i per medi d'un instrument com la comedia, que recordava encara sos orígens d'atac personal, havia de parlar-li al poble de la tirania d'Hiparc? No, Aristòfanes tindria fama de revolucionari, de tiranicida, pot-ser, si hagués escrit en temps dels Pisistrátides... més ben dit, no la tindria, perquè el tirà haguera sabut prou bé d'amordacar-lo, no fos cas que li sollevés el poble. Aristòfanes era demòcrata, veritable demòcrata i, per tant, enemic aferricat de la demagogia, que no és més que una forma de tirania.

La fantasia creadora d'Aristòfanes—la *Pobresa*, el *Tumulte*, la *Pau* i la *Abundancia*; el *Raonament Just* i l'*Injust*; el *Puput*, el *Reietó* i el *Rossinyol* convertits en personatges de la comedia; chors d'aucells, de granotes i fins de núvols; *Trigeu* envolant-se al cel a cavall d'un escarbat; la *Guerra* esmicolant els hòmens i les viles dintre d'un morter, servint-se com de mà dels generals i dels cabdills dels pobles; *Pistèter* edificant *Nefelococigia*, la ciutat dels núvols, superior als deus i als hòmens, entre els quals trenca tota comunicació...—la fantasia creadora d'Aristòfanes arriba a tals extrems, que ens fa pensar amb el somni d'un opidman. Però no d'un opidman que s'hagi endormit en les sales plenes de miralls, de tapiços, de coixins, als acords d'una música suau i voluptuosa, en una atmòsfera embaumada de penetrants olors... aquelles que ens descriu Baudelaire que, impresionant els sentits ja tèrbols dels fumadors, els susciten en el somni els paradisos artificials, sobrepassant com la llum a les tenebres les més riques magnificències dels palaus de Bagdad i de la Persia... La fantasia d'Aristòfanes ens fa pensar amb el somni d'un opidman que s'hagués endormit en un jardí vora la mar salobre i ressonant, movent-se al perfum dels tarongers, cantant els rossinyols i les merles en les branques, dementre els núvols que el vent agombola i esquinça, dibuixen en l'atzur del cel la més fantàstica, la més inversemblant i absurda de totes les calcadades.

Aristòfanes, el mestre indiscutible de la Comedia Antiga, amb l'*Assamblea de dònnes*, el *Plutos* i l'*Eolósicon* obre les portes de la Comedia Mitjana, i amb el *Pinyó* pressent l'esclat de la Comedia Nova i s'avença a col·laborar-hi.

Una obra de transició és, doncs, la comedia que avui ens ha reunit. Res de paràbasi ni de lirisme coral; res de situacions obscenes; lluny del poeta el criticar l'actualitat política, i, dintre l'inversemblant de l'acció, no rès tampoc de follies paradoxals. Pot-ser us semblarà trobar-hi, com en totes les obres clàssiques, el que ara en diem «llocs comuns». Lliureu-vos, però, d'imitar aquell filòsof escolàstic que deia als seus alumnes: «en tal materia, Aristòtil pensa com Sant Tomàs». No, senyors, és Sant Tomàs qui pensa com Aristòtil; són els escriptors moderns qui, de tant repetir-les, tornen banals les invencions dels clàssics. Coneixem la literatura en un ordre contrari al de la seva producció—la contemporania abans de l'antiga—i això és un gran destorb per apreciar-ne justament la seva originalitat creadora.

De la traducció del *Plutos* que aneu a sentir, rès n'he de dir-vos. La firma un mestre estimat, el primer hel·lenista de Catalunya i de Espanya: no se us pot donar millor garantia.

Plutos, el déu de l'or,—no confondre'l amb

Plutó, déu de l'infern, com feia un dels nostres crítics de més renomada—és orb: per ço distribueix d'una manera desigual i fins injusta les riqueses. Un modest camperol el troba un dia i el vol curar; ho consegueix i... ja veurèu el que en resulta.

Poc s'ha innovat en l'adaptació escènica. Perdudes les cançons del chor—que formaven quatre pauses, a manera d'entreactes—l'obra es representarà en dos quadros, corresponents a les dues parts de la seva íntima estructura. Hi haurà actors i actrius; no hi haurà màscares; s'han suprimit també quatre o cinc grolleries i obscenitats, senyores que m'escoltèu, per respecte de vostres delicades orelles.

Afegiu-hi amb l'imaginació el prestigi del vers; afegiu-hi també l'encant de la dansa i de la música; suposeu que som a l'aire lliure, en el teatre de Dionís, obert a totes les ventades; esforceu-vos a creure que des d'un any endarrera no heu assistit a cap representació escènica i passarà molt de temps abans que poguèu tornar-hi... Així l'emoció que la comedia d'Aristòfanes us causi, serà més i més acostada de la que el poble d'Atenes sentí l'any 388 a. J. C. quan triomfava el *Plutos* en les festes dionísiaques.

LL. NICOLAU D'OLWER.

LLETRES

GRAMÀTICA ELEMENTAL CATALANA

DE ANTONI ROVIRA I VIRGILI

Antoni López, editor. Barcelona, 1916.

L'estat actual de la nostra llengua escrita requereix i fa necessària la preceptiva gramatical amb tota urgència. Aquella necessitat ha devingut particularment imperiosa després de la publicació de les línies generals de nostra Ortografia resumides en les «Normes» de l'Institut d'Estudis Catalans. I el mateix fet de no haver-se fet també públiques altres regles abarçant tot el domini ortogràfic i més que tot la tardança que imposa la confecció del *Vocabulari Ortogràfic*, fan que'ls devots de la unitat del nostre idioma i els mestres i els estudiosos en general, es trobin quelcom desorientats en els camins a seguir. Per això l'aparició d'una Gramàtica Catalana redactada amb cura i tendint a suplir provisoriament aquelles deficiències ha d'ésser ben rebuda pel nostre poble. Tal passa amb la *Gramàtica* del senyor Rovira i Virgili, que pel seu caràcter *elemental* va dirigida al públic sense distinció de classes. L'exposició de les matèries és sumament clara i la llur perfecta comprensió fàcilment assequible. Es de lloar principalment el capítol que l'autor dedica a les *diferències dialectals* (pàgs. 15-17) i és solament de dolre que no hi

hagi ampliat el pensament assenyalant amb més detall el concepte i la importància de ço que constitueix la *Llengua Literària*. Ja sabem que l'objectiu d'una gramàtica, sobre tot elemental, no és fer disquisicions sobre els dialectes que integren una llengua. Però això, atenent a l'estat actual de la nostra i a la cultura del poble, l'un i l'altre sempre encara en pugna amb el prestigi oficial del castellà, es fa al nostre entendre cosa de principi i així ho degué entendre el senyor A. Rovira quan es decidí a fer l'anotació que acabem d'aplaudir-li. Més encara, i sigui dit per via de digressió, l'aditament d'un mapa precís i ben determinat de tot el nostre domini lingüístic a llibres com la *Gramàtica*, contribuirà d'una manera eficaç a l'amor i a la coneixença de nostra llengua i amb la visió de la unitat geogràfica del territori s'afirmarà la germanor de tots els qui la parlen. Deixant de banda aquesta idea, no clourem la present nota sense fer avinent a l'autor de la *Gramàtica Elemental* l'erro sofert en les primeres pàgines partint d'un punt de vista purament fonètico-fisiològic que no desentrotllant-lo amb minuciositat, pot portar confusions al llegidor i desdiu del caràcter per dir-ho així popular, de la resta del llibre. Fora d'això, i mentre s'espera una gramàtica oficial, aquell prestarà indubtablement serveis importants sobre tot si es té en compte que pot utilitzar-se amb èxit fins sense l'auxili ni la direcció d'un mestre. Amb

dir per altra part que la gramàtica del senyor A. Rovira està feta interpretant fidelment l'esperit del nostre INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS i que en conseqüència registra i corretgeix una bona part de vicis d'ordre fonètic, morfològic i sintàctic, se li atribueix una valor de conjunt que la fa doblement recomanable.

P. BARNILS.

A PROPÓSIT DE L' "EUCOLOGÍ"

D'un temps ençà s'ha iniciat entre nosaltres un fort moviment cap a la Litúrgia el qual deu ser tingut en compte per tots aquells que prenen interès especial per l'elevació de l'esperit i de la vida religiosa del nostre poble. Tothom sab que les ànimes més selectes són aquelles que tracten d'una manera més íntima la vida espiritual i que tenen una coneixença més perfecta de Déu i una comunicació més directa amb el Ser infinit, autor de tota bellesa i de tota perfecció. L'Església és la que ens hi posa en comunicació valent-se d'un conjunt d'actes i manifestacions externes, representacions necessaries per apropar-se a Déu d'alguna manera; tota vegada que la coneixença de l'home passa de les coses visibles a les coses invisibles. Aquest conjunt d'actes i manifestacions constitueixen la Litúrgia, ànima de tota la vida cristiana. Aquesta vida és més plena i més perfecta quant més intens és el coneixement que el cristià té del dogma i del culte el qual coneixement és ben migrat entre nosaltres. Unicament la nostra pagesia, eminentment conservadora, ha guardat aquell esperit cristià i aquella vida religiosa que provenen de la coneixença de la Litúrgia. Es que ha conservat fins ara estrictament la tradició i les pràctiques religioses que li donà l'edat mitjana.

La desconexió de la vida litúrgica no s'ha d'atribuir a una influència excessiva de l'ascètica ignasiana sinó a la falta de mentalitat nacional, durant una bona part del segle passat, la qual anà seguida d'un afebliment de la vida cristiana i d'un pietisme sentimental. Allà on hi ha moviment i vida intel·lectual ben aviat hi arrenen tota mena de teories i noves manifestacions de l'esperit humà sigui per assimilar-les, sigui per combatre-les. Desgraciadament aquesta vida intel·lectual ha faltat aquí i les orientacions donades eren de tercer ordre, vivint la nostra intel·lectualitat una vida ignominiosament requítica i migrada.

En les dugues terceres parts del segle passat solament Balmes i Milà i Fontanals comunicaren amb el món; el primer mort abans que pogués fer coneixer totes les corrents religioses de la seva època i el segon, el mestre de la nostra escola històrico-literaria, per raó de la seva disciplina, no devia ésser l'orientador en les ciències eclesiàstiques. Amb tot i això l'impulsor de la vida litúrgica en la nostra terra, el gran Doctor Torras i Bages, havia a-

près a estimar la Litúrgia per mediació del gran Milà el qual havia posat a les seves mans la primera obra de Litúrgia. Aquest gran bisbe donà una forta empenta als estudis litúrgics; sota els seus auspicis, el conegut arqueòleg i historiador Mossèn Josep Gudiol ha escrit una Historia de la Litúrgia de la província Tarraconense. Un altre bisbe, el malaguanyat Doctor Campins de Mallorca, va portar el moviment litúrgic a aquella illa. Es una obra del seu amor a la litúrgia la restauració de la Seu de Mallorca, l'única de la nostra terra que pot comparar-se amb les catedrals de Colonia o Chartres. Per medi d'una càtedra de Litúrgia establerta al Seminari va fer conèixer el valor que tenia pel foment de la vida cristiana aquesta part tant interessant del culte.

Entre nosaltres el gran Temple de la Sagrada Família, la catedral de Barcelona creient dels nostres temps, és un monument litúrgic; l'obra genial d'en Gaudí és filla de la Litúrgia.

Aquesta coneixença de l'esperit de l'Església en el culte, en les cerimònies i en totes les coses no s'havia divulgat fins ara. Uns quants sacerdots joves, d'esperit selectíssim i de zel fervorós, han conegut que l'únic medi de desterrar el pietisme sentimental i de fer conèixer les belleses incomparables de la vida cristiana, era el de popularitzar la Litúrgia. Sabien que les grans conversions cap al Catolicisme, que han fet més ressonància en els darrers temps, com la d'Albert de Ruville i de Benzon, eren degudes a la Litúrgia, de la mateixa manera que l'aproximació, cada dia més significada, de l'alta Església Anglicana cap a l'Església Catòlica és fruit de l'estudi de la nostra Litúrgia. No ens estranya que aquesta joventut selecte del clero català hagi emprès aquest apostolat en els darrers anys amb una activitat extraordinària, fundant una revista de estudis litúrgics, *Vida Cristiana*, la publicació periòdica més seriosa que apareix en nostra llengua, escampant articles plens de doctrina en la *Reseña Eclesiàstica*, *Lo Missatger del Sagrat Cor* i *Revista Montserratina*, organitzant cicles de conferències de veritable transcendència, celebrant un *Congrés Litúrgic* a Montserrat en el qual assisteixen tots els bisbes de la nostra terra presidits pel Nunci del Papa, l'acte religiós de més transcendència celebrat a la nostra nació des de molts anys.

Ço que serà més definitiu i quedarà per sempre de tot aquest moviment serà l'*Eucologi*, la publicació oficial del *Congrés Litúrgic*. Amb aquest llibre, destinat a unir l'ànima cristiana amb la vida de l'Església per tal de que s'identifiquin, és el millor llibre de pietat escrit en català. Aquest missal dels fidels que conté totes les mises de les dominiques i festivitats de l'any, a més de totes les oracions del cristià, acompanyades de la versió catalana, és el nostre llibre d'anar a missa. Cada vegada que anem al temple a complir els preceptes de l'Església podem identificar-nos amb l'esperit

d'aquesta; la nostra oració és la mateixa del sacerdot que ofereix el sacrifici i l'ànima saboreja l'exquísidesa de la vida de comunió amb l'Església i l'intel·lecte, iniciant-se en el coneixement de les bel·leses incomparables de l'Església pot endevinar d'alguna manera ço que serà l'eterna benhaurança. Els autors de l'*Eucologi* Mns. F. Clascar, Ll. Carreras i J. Tarré, els directors d'aquest moviment litúrgic, han volgut que aquesta versió del missal a la nostra

llengua fos castiça i literaria. Saben que l'Església ha tingut sempre al seu servei les arts en el grau més alt de refinament, i la llengua, que és la manifestació externa més perfecta de l'ànima, al ser adaptada per l'expressió de les bel·leses incomparables dels divinals misteris, convé que vagi revestida de tota la perfecció que ha pogut donar-li l'home.

ANTONI GRIERA, PREV.

TEATRE

LA CLARETAT

Aimez, donc, la raison; que toujours vos écrits empruntent d'elle seule et leur lustre et leur prix.

L'autor dramàtic qui, entre nosaltres pugui encara somriure al llegir aquets versos de Boileau ni pot ser actual en el teatre nostre, ni aspirar a salvar-lo.

Amem, doncs, la raó: la primera exigència de la raó és la claretat; no pot amar la raó qui, enlloc de tenir idees clares experimenta emocions tèrboles; d'aquestes emocions és tot pastat encare l'únic teatre de que disposem.

Més d'un cop he dit, amb risc de semblar paradòxic, que l'inquietant misteri per a nosaltres no deu raure en les tenebres, sinó en la llum. El mot «misteri» no ha de sol·licitar nos a penetrar foscors, sino a explorar claretats. Tot ço qui s'extrèu del tenebrós misteri, conserva tenebres adherides i en la vida es vaguetat, romanticisme, imperfecció. (Shakespeare sembla il·luminar amb llampecs simes pregones). Nosaltres, del lluminós misteri aportarem coses clares, perfectes i armonioses. (Sòfocles de la llum clara de la seva raó extreia per a sos versos clares paraules qui vivien a la claror radiosa del jorn hel·lenic).

El teatre nostre, si ha de viure en immediat contacte amb la nostra clara vida ciutadana, deurà obeir aquesta llei de la raó. La voluntat d'ésser intel·ligibles sense esforç, en la expressió, n'és la primera exigència; una estructura senzilla en l'estil, una tria de mots directament expressius, n'ha d'ésser la manifestació primera.

Pecats vuitcentistes, han portat per reacció en les generacions actuals una passionada recerca d'expressions noves, de mots savis i ondulantes estructures, certes maneres de parlar indirectes per insinuacions, delícia de la intel·ligència qui llegeix, plaer del gust educat qui sab assaborir esperituals menges.

Mes, caldrà, per sobre-abundor de refinament, de vera elegància, que els nostres futurs poetes dramàtics vulguin crear formes de cristallina transparència, les quals tot satis-

fent a l'esteta més refinat siguin clares adhuc per als ulls ingenuus d'un infant. (La meitat almenys de la gloria d'un Fenelon, d'un Bossuet,—la que'ls vé d'ésser tan intel·ligibles—no la deuen a la necessitat de fer-se entendre dels re'als infants qu'educaren?)

Ni el conceptisme que venint d'Itàlia se feu castellà, ni les tirades líriques i declamatories, castellanques encare, per culpa tal volta de Séneca l'andaluç, ni els vicis moderns, el sensual paroxisme d'anuncià, les vaguetats maeterlinkianes poden entrar en el nostre teatre poètic. Què dic? no sentim ja tots què adhuc de Shakespeare caldrà malfiar nos i, tot nodrint-nos de la seva poètica substància preferir al seu desordre, l'ordenació raonada d'un Ben Johnson? Tampoc oblidem que'l gran Corneille malgrat la seva serietat suprema estava tocat sovint de l'emfasi espanyol; i que Racine, tant pur, no sempre s'abeurà en les fonts més pures de l'antigor. No parlem ja de Voltaire, qui malgrat les exigències del seu gust, contaminat d'anglèsisme introduïa en les seves tragedies efectismes i trucs ben moderns i començava la corrupció del teatre europeu. Els enemics més grans del teatre europeu li han vingut, doncs, d'Espanya i d'Anglaterra. Evitem-los, combatem-los, malgrat els grans encisos que ens puguin oferir.

El més bell esforç dels temps nostres envers un teatre poètic de claretat—cap se'n havia fet d'igual després la pura *Ifigenia* de Goethe—ens el donà Joan Moréas amb la seva *Ifigenia*: Mes Joan Moréas pastitxa a Racine encara. Ell, qui era fill d'Atenes, seduït per tot lo hel·lenic que trobava en Racine, acabava per acceptar-ne adhuc lo francès.

L'ideal nostre ha d'ésser donar el salt, anar a beure al doll transparent de la font de Sòfocles. Cal apendre-hi sadollar-se'n, traduir-lo. Més, encare aquí siguem precavuts. Compte amb les traduccions erudites. Traduir *naturalment* els grecs, és la cosa més difícil del món. Un Amyot traduint Plutarc és inestimable. No ens deixem enganyar per la noblesa qu'els segles i un respecte immoderat han donat a certs mots i a certs personatges. Ja els llatins quan

traduïen o saquejaven els grecs, sovint devenien retòrics insoportables. Els erudits segles ençà han acabat de fer-ho malbé. No serà mai fidel traductor dels grecs l'emfàtic, ni el d'acurada frasse acadèmica, ni el qui no cerca la correspondència justa de les senzilles frasses originals amb les senzilles frasses d'avui, ni el qui desordena l'hiperbaton de les llengües vives per adaptar-lo al de les llengües clàssiques.

Noble senzillesa, expressió clara, han d'allunyar el teatre nostre de les temptatives romàntiques de l'actual teatre castellà mal nomenat poètic. Nosaltres mai podrem interessar-nos per una *Tizona*, per una *Doña María la Brava*.

Imaginem l'efecte civilisador d'un teatre així pur, noble i clar, duent a escena els nostres herois històrics o llegendaris, no ja amb barruers intents de reconstrucció històrica ni sisquera d'alliçonaments patriòtics sinó com a expressió d'exemplars d'una alta humanitat,

fent-los contemporanis nostres i de totes les èpoques. Imaginem les temptatives, les experiències que s'ofereixen als nostres poetes, duent per exemple a escena a parlar en vers noble, tipus vivents de nostres societats contemporànies.

Imaginem l'efecte ennoblidor d'un teatre així sobre el gust i la parla del nostre públic. Pensem com en la conversa diària entre els grecs revenien les fórmules clares aplicables a mil situacions de la vida, contingudes en els versos dels seus poetes dramàtics; i com aixó passa avui entre els francesos, en la conversa dels quals viuen frasses i versos dels seus gloriosos Corneille, Molière, Racine. I pensem amb tristesa en les responsabilitats que podrien exigir-se a certs autors nostres per haver atipat durant llargs anys al nostre públic innocent de insípides frasses, xistos imbècils i expressions barroeres o trepidants de rabia i de follia.

J. FARRÁN I MAYORAL

DIETARI ESPIRITUAL

Exposició Bibliogràfica Luliana a la Universitat de Barcelona

Organitzada per la Biblioteca Universitaria, i amb la cooperació d'importants entitats i varis particulars, ha estat instal·lada en el Paraninf de la Universitat una Exposició Bibliogràfica Luliana.

L'Exposició conté varies vitrines, curosament disposades. En la central hi són aplegats els manuscrits d'obres lulianes i alguns documents. En lloc preferent el Seminari de Barcelona exposa un manuscrit del llibre de *Doctrina Pueril* (s. XIV); al seu costat figura un còdex de l'Ateneu Barcelonès continguent el *Libre de Intenció*, el *Libre de Cavalleria*, el de *Proverbis* i altres, també del segle XIV; l'Arxiu de la Corona d'Aragó hi ha portat el *Libre de Intenció* i la Exposició dels començaments del Dictat, manuscrits del segle XV procedents de Ripoll; i la Biblioteca Universitaria un bell manuscrit del *Libre de Contemplació* (s. XV). En la mateixa vitrina figuren encara manuscrits de teologia luliana del P. Pascual, que exposa el Sr. Bisbe de Lleida; unes fotocopies del manuscrit de la *Vida coetànea* del Beat, existent al British Museum, pertanyent a l'Academia de Bones Lletres; documents

referents a la família de Lull, del Sr. Marqués de Barberà; i un arbre genealògic degut al Sr. Bofarrull.

En altres vitrines figuren les nombroses edicions lulianes. En primer terme les edicions antigues, entre les quals hi ha preciosos incunables; a més una serie d'edicions fetes a Mallorca, a Barcelona, a París, a Lió, a Frankfurt, a Venècia, que apareixen sens interrupció des del segle XV fins al XVIII; les obres dels impugnadors i apologistes del lulisme; els tractats d'alquímia falsament atribuïts a Lull. Sobresurt entre totes la magna edició de Maguncia feta per Salzinger, de la qual la Biblioteca Universitaria n'exposa dos exemplars.

En vitrina apart s'hi conté el moviment lulià contemporani des de les edicions catalanes de l'Obradors i les acurades de la Comissió editora de Mallorca als estudis sobre la vida i obra lulianes dels Menéndez i Pelayo, Rubió i Lluch, dels bisbes Torras, Maura i Reig, dels Mossen Bové, i altres, dels estrangers, com Probst, Gottron, Keicher, Barber, Zivemer, etc.

L'institut d'Estudis Catalans exposa el *Libre de Cavalleria*, manuscrit del segle XV, varies edicions notables d'obres lulianes, i un aplec de monografies i apologies dels nostres temps. Exposa també dotze gravats d'escenes referents a Lull, reproduïts de la magnífica colecció de la Biblioteca de Karlsruhe.

CUSSÓ S f h a .

BARCELONA

Pianos i Pianos mecànics - Reparacions i Cambis - Afinacions -
Vendes al comptat i a plaços - Pianos d'ocasió - Lloguer de
pianos - Venda de cilindros a preu de fàbrica

Unic representant per Sabadell i Terrassa:

JOAN COMAS - Rambla, 81 - Sabadell

JOAN GORINA SANZ

SABADELL

Llanes, Pentinats i demés Materies Textils

Operacions per compte propi

Importació i Exportació

SECCIÓ DE COMISSIONS

Representació única de les importants firmes:

Pierre Flipo.	TOURCOING (França)
D. Hamilton & Co	BRADFORD (Anglaterra)
Bük & Richter	LEIPZIG (Alemanya)
Leken Frères	VERVIERS (Bèlgica)
E. Bénézech	MAZAMET (França)
A. Lyon.	MADRID (Espanya)

Direcció telegràfica: GORIZANZ - Telefon, 145

Compte corrent amb el Banc de Sabadell : Ponsá i Valls
J. Pagés fill : Fills de Magí Valls (Barcelona)

PUBLICACIONES DE "LA REVISTA"

Administració: CORTS CATALANES, 453, 3.er 1.º - - BARCELONA

EN PREMSA:

MARTÍ CASANOVAS
LA ESCULPTURA CATALANA

RAMON RUCABADO
ELS EDITORS I LA LLIBERTAT DE L'ART

MIQUEL POAL AREGALL
AFORÍSTICA FEMENINA

A primers d'Abril sortirà el primer volum. La edició serà pulcre i econòmica. Hi han en preparació obres de Josep Aragay, Alexandre Plana, Clementina Arderiu, Joaquim Folguera, Carles Riba, J. M. López-Picó, Eugeni d'Ors, J. Farran i Mayoral, Josep Carner, Josep Lleonart, J. M. de Sagarra, Miquel Ferrá, i altres.

J. M. LÓPEZ-PICÓ

OP. VII

PARAVLES

POESIES

Preu: Dues Pessetes

Es ven en les principals Llibreríes

ALEXANDRE PLANA

SOL EN EL LLINDAR

POESIES

Societat Catalana d'Edicions

Preu: Tres Pessetes

Es ven en les principals Llibreríes

JOAQUIM FOLGUERA

POEMES DE NEGVIT

Preu: Tres Pessetes

Es ven en les principals Llibreríes

JOSEP M. DE SAGARRA

PRIMER LLIBRE : DE POEMES :

Preu: Cinc Pessetes

De venda en les principals Llibreríes